

NOVOTNY TIHAMÉR

Fényképzetek

Aranyi Sándor festőművész és Popovics Lőrinc szobrászművész kiállítása

(Kiss Kunszt Galéria, Szeged, 2025. február 20 – március 20.)

Azt kell, hogy mondjam, már elgondolkodtató és emlékkeltő a kiállítás címe is: *Fényképzetek*. Mert kétségtelen, hogy ennek a tárlatnak az egyik princípiuma maga a *fény*.

Ám itt a fényjelenségek reprezentációjának nem tudományos és technikai, kísérleti vagy szimulációs igényű megközelítéséről, fizikai bemutatásáról, szemléltetéséről, alkalmazásáról, esetleg megmagyarázásáról, netán ellentételezéséről van szó! (*Vak foltja alá állok egy kilőtt lámpának, ugye, milyen szomorúak felettem e szárnyas árnyak – képzettársít bennem az egykor pislákoló, ma már holt poeta sacer életézés.*)

Tehát sokkal inkább értekezhetnénk a fény interpretációs szempontból nézett, általában vagy konkrétan vett analóg eszme- és kultúrtörténeti analíziséről, asszociatív szimbolikájáról, költői és/vagy metaforikus, valamint szellemi természetéről, azaz szakrális, metafizikai, illetve transzcendentális jelentéséről. Sőt, még inkább egy olyan józan, mégis lírai cselekvésről, másképpen fogalmazva alapmagatartásról beszélhetnénk, ahol s amikor az alkotók mindenféle divatos digitális hókuszpókusz, naprakész csúcstechnikai csiribiri, 360 fokos fényinstallációs belemerülés, immerzív multiverzum-képzés nélkül,¹ pusztán érzeki és szemléletes, mondhatni, profán és egyszerű módon, tisztán tapasztalati úton – leginkább a gyermeki kíváncsiság és rácsodálkozás hevületében – jutnak el „az anyag szívéhez” (Pierre Teilhard de Chardin), a jelenségek felismerhető metaforáihoz és megnevezéseihez, átszellemített és át személyesített átköltéseihez. Összegezve: a látható láthatatlanához.

De a *fényképzetek* hívószó elindít bennem más, régebben vagy a közelmúltban használt hasonlóan beszédes szó- és emlékképeket. „*Edd meg a fényt!*” – ajánlotta/tanácsolta Laca, azaz feLugossy László egy 1992-es hangkazetta borítójára írva, aki ilyen irányú életézését a „*fénykefélés*” (ti. „*letörlöm a port a fényről*”) [és a „*lelkiúrhajózás*”] fotós-filmes akcionista ceremóniával is színesíteni igyekezett. „*Betonba öntöttem a fényt, és egy kis idő elteltével a felszínre tört*” – írta *Tömb II.* című konceptuális művének szívárványszínt vérző fotódokumentumára Elekes Károly a hetvenes évek végén. A megboldogult néhai Kabó, polgári nevén Sz. Varga Ágnes képzőművész nagy fénycsapdaállító hírében állt, tudniillik fénykereső-fényábrázoló fekete-fehér grafikai tevékenységén túl előszeretettel fotózott minden különleges és intim fényjelenséget. (Egy alkalmi performanszában keresztre feszítéses pózban, a markában is tartott sugárzó fénysebeket vagy inkább fénytojásokat?). Gondi Magdolna festőművész a közelmúltban mutatta be *Utazás a fényhálóban* mottójú kiállítását, ahol láthattuk az *Átlépés a fénybe* és a *Fényoltárok* című műegyütteseit is. Jelen esetünkben Aranyi Sándor képzőművész nemes egyértelműséggel csak *fényfestészet*ről beszél, amikor kiállítja a való világból változatosan merítő fotóprintjeit. Popovics Lőrinc szobrászművész pedig tárlatai kapcsán visszatérő módon használja a *fénytár*, *fényösvény*, *belső fény*, valamint a *fény kiszabadítása* kifejezéseket.

Az embernek tényleg az az érzése támad, mintha a magyar léleknek, a magyar szellemnek eredendően több köze lenne a fényhez, mint más nációknak. Lásd a régi napkultuszunkat! Sőt, mintha atavisztikus módon valóban őriznénk valamit az egykori iráni eredetű, buddhista és keresztény elemekből vegyített szinkretista világvallás, a manicheizmus világosság-sötétség harcából.

Tudniillik „a sötétség a világosságból részecskéket ragad magához, ebből keletkezik a világ, mely sötétség és világosság keveréke. A világhoz tartozik az ember is, akinek lelke (világosság) a testhez (sötétség) van kötve.”² A cél a fény kiszabadítása lenne ebből az anyagi rab-ságból. (Amint Nagy Imre művészettörténész is utalt erre a gondolatébresztő analógiára Popovics Lőrinc 70. évi jubileumi kiállítása kapcsán, Hódmezővásárhelyen.)³ Vagy gondoljunk csak Egry József, Csontváry Kosztka Tivadar, esetleg Csáji Attila művészetére, illetve Gábor Dénesre, a holográfia feltalálójára, hogy a nagy újítóink – Moholy-Nagy László, Kepes György, Viktor Vasarely, Nicolas Schöffer, Vera Molnár – „holisztikus”, optikai, fényt pozicionáló törekvéseiről már ne is beszéljünk.

„Aranyi Sándor és Popovics Lőrinc kiállítása [...] egyedi párbeszédet teremt a fotózás és a szobrászat között. [...] Kapcsolatuk az anyag és a fény közötti kölcsönhatások iránti közös érdeklődésben gyökerezik. [...] Aranyi fotó-parafrazisokat készít Popovics plasztikáiról, annak részleteiről, sajátos látásmóddal és technikával, miközben saját műfajt alkot a mára már védjegyévé vált fényfestményeivel” – szögezi le Ancsin Zsuzsanna a szóban forgó tárlat beharangozójában.⁴

Ám kiegészítésképp hozzá kell tennünk az előbbiekhöz, hogy Aranyi Sándor nem csak digitalizált fény-kép-reflexiókat alkotott felnagyított „analóg” printjeiben Popovics Lőrinc üveg-társított organikus és/vagy geometrikus andezit, gránit, bazalt és szerpentinit plasztikáiról (*Az univerzum könyvtárából; Ezotér; Rianás* stb.). De olyan más anyagú és állagú természeti jelenségekről is készített felvételeket, mint amilyenek például a vízjátékok képlékeny hullámmá-sai, áttetszőségei és tükröződései (*Egy csepp víz; Az utolsó kortyom; Halváz; Távozó angyal* stb.), a táj- és tárgyfalaknak nevezhető eróziós fa, festett fém, valamint vakolat és kő felületei (*Kajaktúra a Verdon folyón [Tájfalak sorozatból]; Tájhordó I-II.* stb.). Illetve színes és fekete-fehér printjei, azaz fényfestményei között kiállításra kerültek olyan más egyedi darabok is, amelyeknek témái a fény és árnyék, a sötétség és világosság világértelmező ellentéteire épülnek (*A kapu [Dante Pokla]; A Mű-Teremben; Fény az éjszakában; Reflexió I.*).

S itt feltétlenül fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy ennek a *Fényképzetek* hívószavú kiállításnak a másik fő princípiuma maga a *természet*, legfőképpen az a természeti erózió, amelynek nem emberi kéz alkotta informel festői felületei és képződményei mind azt bizonyítják, hogy a nagybetűs natúrban, a környezetünk mérhetetlenül gazdag valóságában olyan, hogy absztrakt, nincs is, mert minden csak zoomolás kérdése. Ám ha ezt kizárólag csak szobrászati szemszögből nézzük, mindennek az ellenkezője is igaz, azaz a környezeti valóság önmagán dolgozó makrojelenségein, önmagát káprázatosan felemésztő szín- és formagazdagságán túl lehetséges, és működik a természetből leszűrhető formai letisztázás, a plasztikai elvonatkoztatás logikája is. Mindezekről azok a fából készült plasztikák győznek meg bennünket, amelyeknek a természeti témájú fotófestményekkel rendkívül összecsengő darabjai a galéria pincerészébe kerültek.

„Miközben a festészetben inkább természetelvű vagyok, a fotózásban elkalandozok a legvadabb elvonatkoztatásokig, amelyek szintén a valóság kis szeletei, tehát nem absztraktak” – nyilatkozta egyik kiállításán Aranyi Sándor.⁵

A színbeli elevevése okán a nagybányai festészet méltó örököséként számon tartott „Aranyi is a fénykeresők közé tartozik. Szeretete által az erdei tisztáson felragyog a fény, vagy a délutáni aranyló napsütés végigsimítja az öreg ház vakolat hullatta, meszelt falát. Túl egyszerű lenne kijelenteni, hogy ebből a fénykeresésből született meg a fotózáshoz való vonzalma, ugyanis művészetében testvéri jelenlétben, kölcsönhatásban munkál a festés és fotózás” – méltatta őt Pataki Ferenc ugyanezen a tárlatán.⁶

A természet véletlenségeire hangolt alsó terem talált fatárgyairól, faelemekből összeállított, valamint szobrászilag kitűnően megmunkált organikus-absztrakt plasztikáiról, illetve az ezekkel összecsengő párbeszédet folytató, pusztuló makrofelületeket megörökítő fotófestményeiről egyrészt eszünkbe jutnak William Blake *Próféciák* ciklusának örökbecsű sorai *Az ártat-*

lanság jövődölései verséből: „Egy homokszemben lásd meg a világot, / egy vadvirágban a fénylő eget, / egy órában az örökkévalóságot, / s tartsd a tenyeredben a végtelent!” (Weöres Sándor fordítása).⁷ Másrészt, különösen az önfejlesztő, önépítő eróziós felületek fényfestményeit látva felidéződnek bennünk Leonardo a *Festészetről* szóló írásának méltán sokszor idézett idevágó megjegyzései és tanácsai: „...megfigyeled a mindenféle foltokkal tarkított falakat vagy a különféle keveredésű köveket, ha ki kell találnod valamilyen színteret, különböző tájakra emlékeztető dolgokat találhatsz ott hegyekkel, folyókkal, sziklával, fákkal, hatalmas síkságokkal, völgyekkel és halmokkal ékeset; meg mindenféle csatajeleneteket is láthatsz és furcsa figurák élénk mozgalmasságát, arckifejezéseket, viseleteket és számtalan sok dolgot, amiket tökéletes és jó formába önthetsz. [...] Állj meg néha, és nézd meg a falak foltjait, vagy nézz bele a hamvadó tűzbe, föl a felhőkbe vagy le az iszapba s más hasonló helyekre; ha ezeket jól megfigyeled, a legcsodálatosabb leleményekre jutsz, amelyek a festő szellemét új invenciókkal töltik meg.”⁸ Bár a reneszánsz mester hivatkozhatott volna akár a szüette és hernyórágta fatörzsek fűrészeléssel feltárt, az univerzum féreglyukait idéző titokzatos térírás-képződményeire, labirintusaira vagy akár az uszadékfák beszédes formaképződéseire is.

De menjünk vissza a galéria földszinti részébe, ahol inkább a korai és késői neolitikus, más aspektusból nézve magalitikus, valamint a mediterrán kultúrákat alanyi módon megidéző Popovics Lőrinc-féle márvány és mészkő, valamint üveggel társított sötét gránit, andezit, serpentin, illetve bazalt szobrok az Aranyi Sándor-féle – többnyire ezekre reflektáló – fényfestményekkel társalognak.

Popovics Lőrinc absztrakt organikus és/vagy absztrakt geometrikus plasztikáinak monumentum-teremtő, felkiáltójelszerű világát találóan jellemzi Nátyi Róbert művészettörténész: „Ezek a művek – mint általában a művész számottevő munkái – időn kívüliek, modernségük ellenére archaikusak is, valami ősi, »özönvíz« előtti világból léptek át napjainkba. Ez a cselekvés legalább annyira művészet, mint amennyire filozófia, életszemlélet vagy még inkább mágia. Az alkotásokról első megpillantásuktól kezdve az az ember érzése, hogy nemcsak szobrok, műalkotások, hanem többek ennél, meditációs objektumok. [...] Ezek a szobrok tehát az anyag (kő) és a szellem (fény-üveg) összetársítása által Popovics Lőrinc metaforákban történő gondolkodásának jellemző példái. [...] A kő alaptulajdonsága ugyanis, hogy nem transzparens, nem áteresztő. Erre mondja Hamvas Béla: »A kő a szellemnek éppen ellentéte, kemény és tehetetlen, és nem átlátszó, ahogy a szellem: éteri, aktív és transzparens.«”⁹

Popovics Lőrinc legfőbb problémája és motivációja, hogy hogyan lehet az évezredekken, sőt évmilliókon át keletkező sötét és átláthatatlan kőből felszabadítani a belső energiát, végső soron a fényt. Így talált rá a csiszolt és/vagy rusztikus, a fényes és/vagy matt, a sötét és világos, az anyag és szellem, gyakorlati értelemben a kő és az üveg metaforikus, egyben szimbolikus kontrasztjára. Ezek a hosszú évek során kikísérletezett bravúros kivitelezésű, türelmes megmunkálású, sötétség–világosság ellentételezésű, nyugodtan kijelenthetjük: szakrális kisugárzású szobrok az optikai jelenségek kimeríthetetlen tárházai, a külső és a belső ragyogások és villódzások, szikrázások és tükröződések egyszerre játékos és drámai fénytárai.

Megfigyelhető, hogy Popovics más és más tulajdonságú, szerkezetű, valamint megmunkálású, lényegében fekete tónusú, torony, tojás, hegy, oszlop, hasáb, elliptikus henger, valamint kristály formájú kövekkel kombinált üvegimplantátumainak, beültetéseinek vagy rátéeteinek elhelyezkedése – függetlenül az üvegrétegek rejtett, esetleg sejtetett, illetve konkrét rajzosságától (lásd pl. *A fény labirintusa* c. munkáját) –: vagy függőleges (*Átjáró; Axis [mundi]; Ünnepe; Fény-ünnepe*), vagy vízszintes erővonalúak (*Csend; Hírhozó; Lélekvitörta; Szintező; Töredék*). Ám a *Párhuzamosok* című plasztikában ezek az üvegbeültetések – a két-két diagonális és a horizontális erővonal két érintkező serpentin hasáiban történő megisméltésével – új, filozofikus hangsúlyt kapnak. Sőt, a szó szoros és átvitt értelmében is piramidális jellegű, tehát a piramis, a zikkurat, a (magas) hegy (kő) formáját megfejlő nagystílusú és nagyszerű érzetet keltő, különféle megmunkálású, biblikus hangulatú üvegcúp-rátétek metaforikusan az eget ostromolják,

a szakralitás tartózkodási helyét célozzák, jelenítik meg már-már a „jó nekünk itt!” lenni élet-érzés felkeltésével (*Fényhegy; Forrásvíz; Zápor*).

Aranyi Sándor tehát nem tett mást, mint élt a felkínált lehetőséggel, és fényfestményekkel (is) reagált, reflektált a zárt körplasztikák nyitott vagy inkább megnyíló természetére.

Kétségtelen, a más-más anyagban és technikában gondolkodó két művész egymás felé irányuló ragyogó, felemelő és szellemes oszcillációja tette oly emlékezetessé ezt a szegedi kiállítást.

JEGYZETEK

¹ Lásd Költő Nóra, *Immerzív élmény? Fényművészet? Multiverzum? – A Light Art Museum Budapest kurátorai meséltek a kiállításról*, <https://welovebudapest.com/cikk/2024/03/14/latnivalok-es-kultura-immerviv-elmenny-fenymuveszet-light-art-museum-budapest-2024/>

² <https://lexikon.katolikus.hu/M/manicheizmus.html>

³ *A fény kiszabadítása – A Vásárhelyi Televízió kulturális magazinja a szegedi Popovics Lőrinc különleges világát bemutató kiállításra invitálja a nézőket*, Vásárhelyi Televízió, Kultikum, 2023. július 14., <https://www.youtube.com/watch?v=ugZNIc1pxlo>

⁴ <http://www.szeged.hu/cikk/fenykepzetek-aranyi-sandor-es-popovics-lorinc-kozos-kiallitasa-a-kiss-kunaszt-galeriaban>

⁵ PERNYÉS Edit, *Absztrakt? Olyan nincs is*, <https://oroscafe.hu/2017/10/14/absztrakt-olyan-nincs-is/>

⁶ Uo.

⁷ Ugyanez Kálnoky László fordításában: „Egy porszem világot jelent, / S egy szál vadvirág az eget, / Fogd föl tenyeredben a végtelent / S egy percben élj évezredet.” <https://szovarazs.blogspot.com/2012/09/william-blake-az-artatlansag.html>; <https://mek.oszk.hu/00300/00331/00331.htm#d3345>

⁸ Walter ISAACSON, *Leonardo Da Vinci*, ford. Falcsik Mari, Helikon, 2018, 348–349.

⁹ <https://popovicslorinc.hu/fooldal/fooldal-bevezetes/>

POPOVICS LŐRINC, Átjáró, 2017, andezit, üveg, 33x33x10,5 cm ▶

POPOVICS LŐRINC, Hírhozó, 2023, andezit, üveg, márvány, 61x30x10 cm;

Szegedi Vénusz, 2023, márvány, 58x19x15 cm;

Axis, 2018, gránit, üveg, márvány, 99,5x22x20 cm;

A látogató, 2023, márvány, 70x18x22 cm

POPOVICS LÓRINC, Fényhegy, 2014, andezit, üveg, 43,5x22x15,5 cm

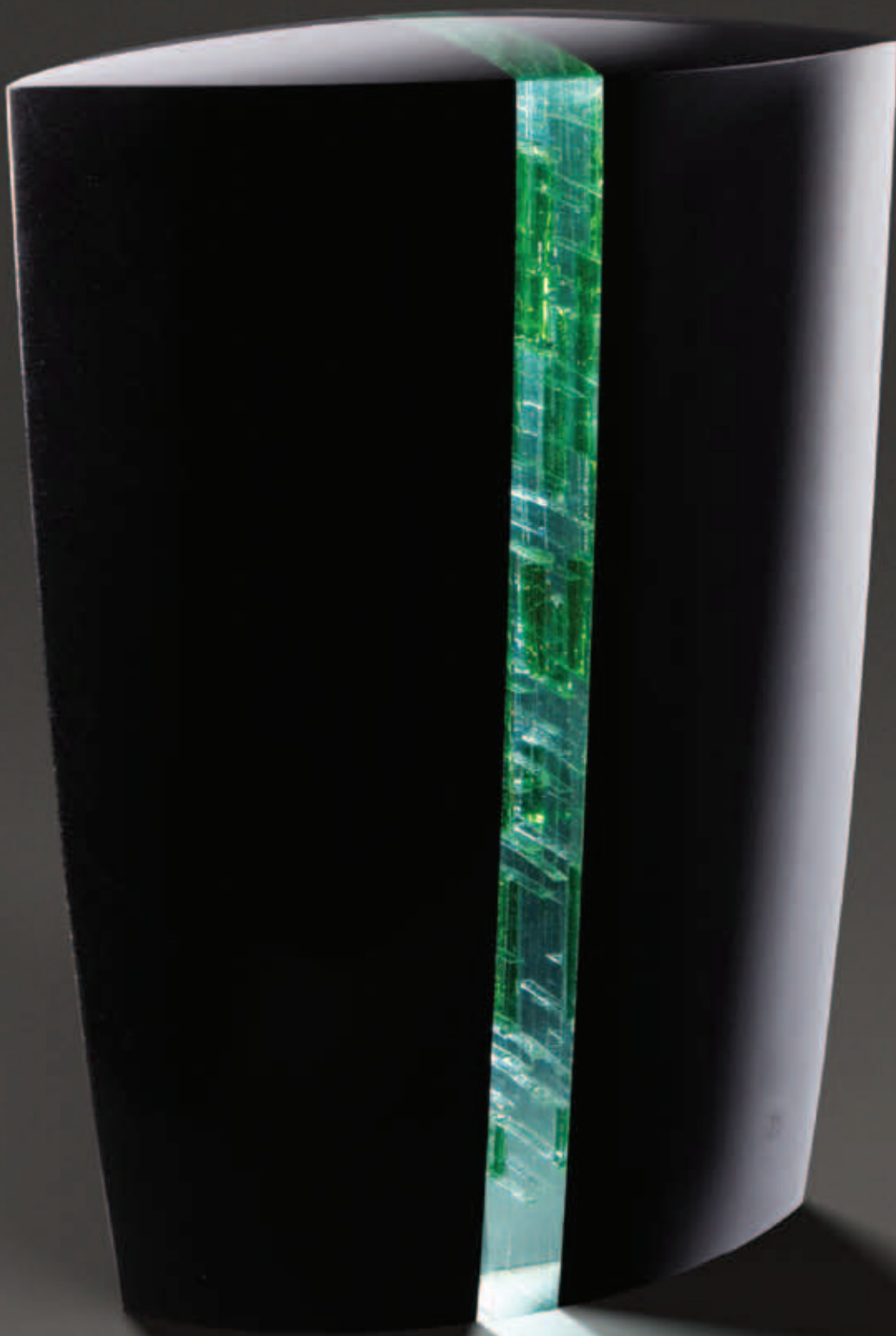
**POPOVICSI LÓRINCA, Forrásvíz, 2015, kő, üveg, 35x34x22 cm;
A fény labirintusa, 2014, szerpentintás, üveg, 22x26x25,5 cm**

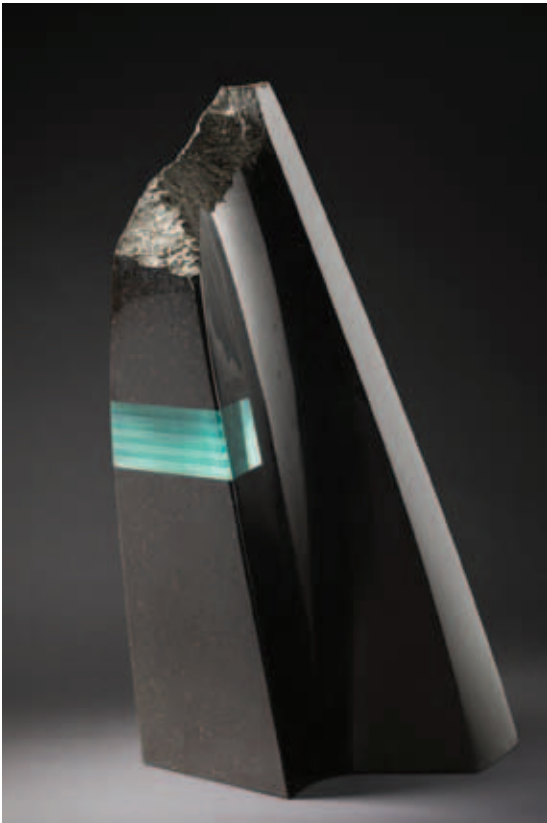
POPOVICS LŐRINC, Csend, 2023, andezit, üveg, márvány, 41x16x10 cm; Fényűnnepe, 2024, szerpentinit, üveg, márvány, 37x21x11 cm; Párhuzamok, 2021, csiszolt, polírozott szerpentinit, üveg, 35,5x20x41,5 cm; Szintező, 2017, kő, üveg, 40x26x12 cm

POPOVICS LŐRINC, Zápor, 2009, szerpentinit, üveg, ón, 32x26x18 cm ►

◀ POPOVICS LŐRINC, Ünnepe, 2013, gránit, üveg, 36x27x13 cm

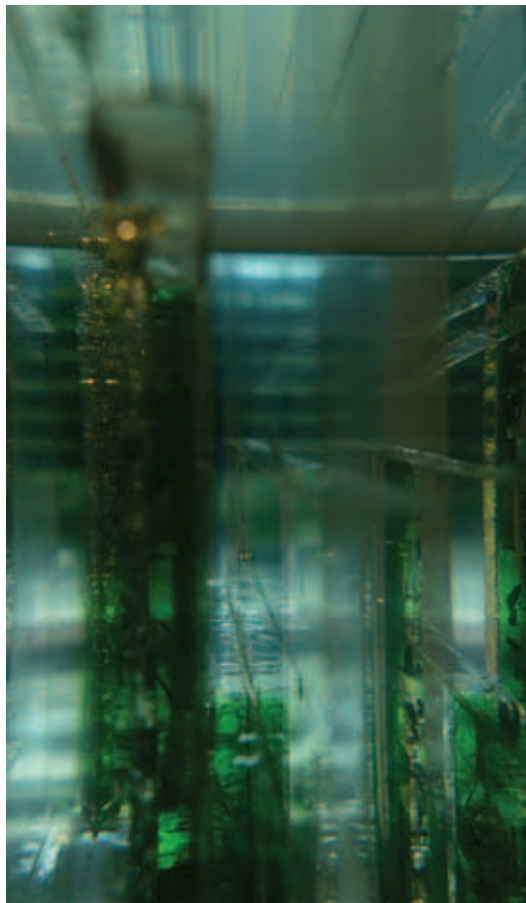
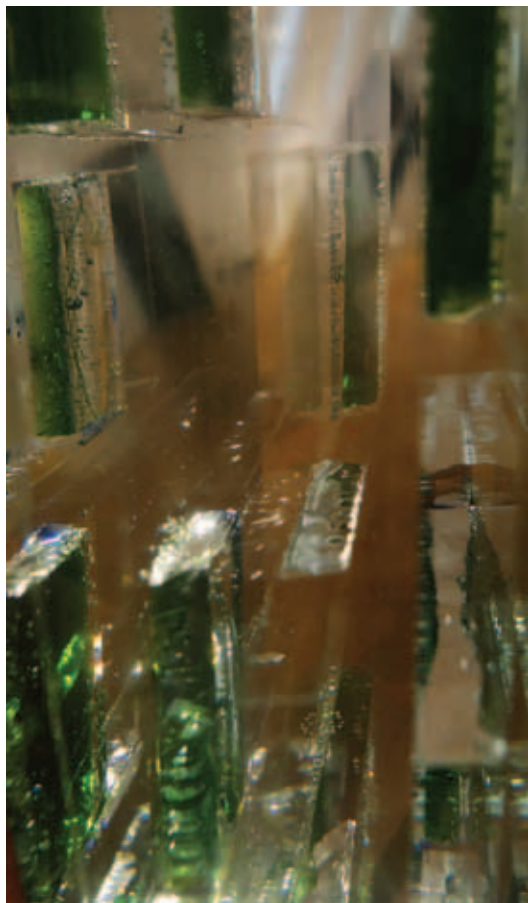
POPOVICS LÓRINC, Fűző II., 2010, fa, 92x45x23 cm; Idol a cseresznyés kertből, 2014, fa, 100x20x12 cm;
Tánc, 2023, meggyfa, tölgy, 89x25x 60 cm; Ösbálvány, 2013, fa, fém, 185x29x48 cm

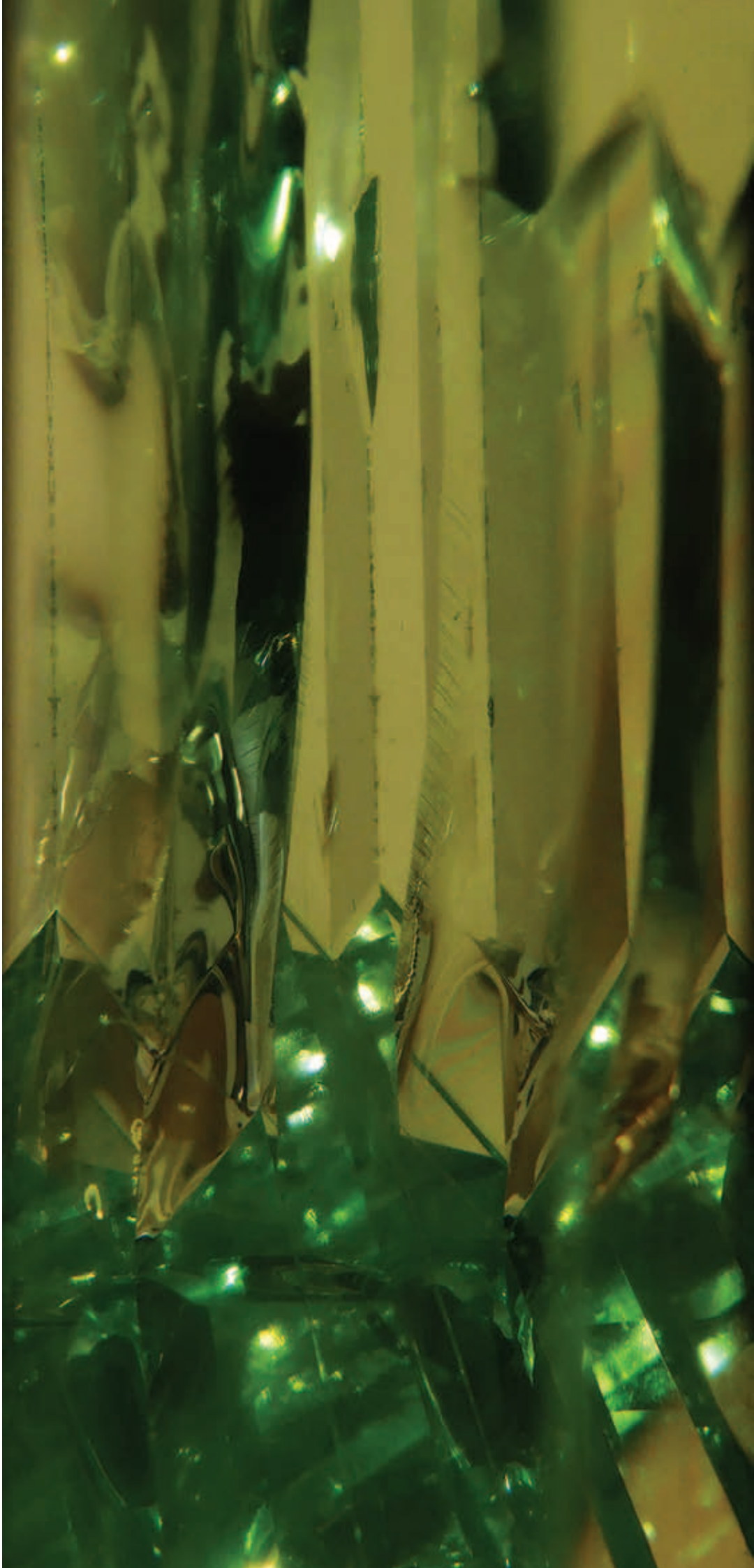

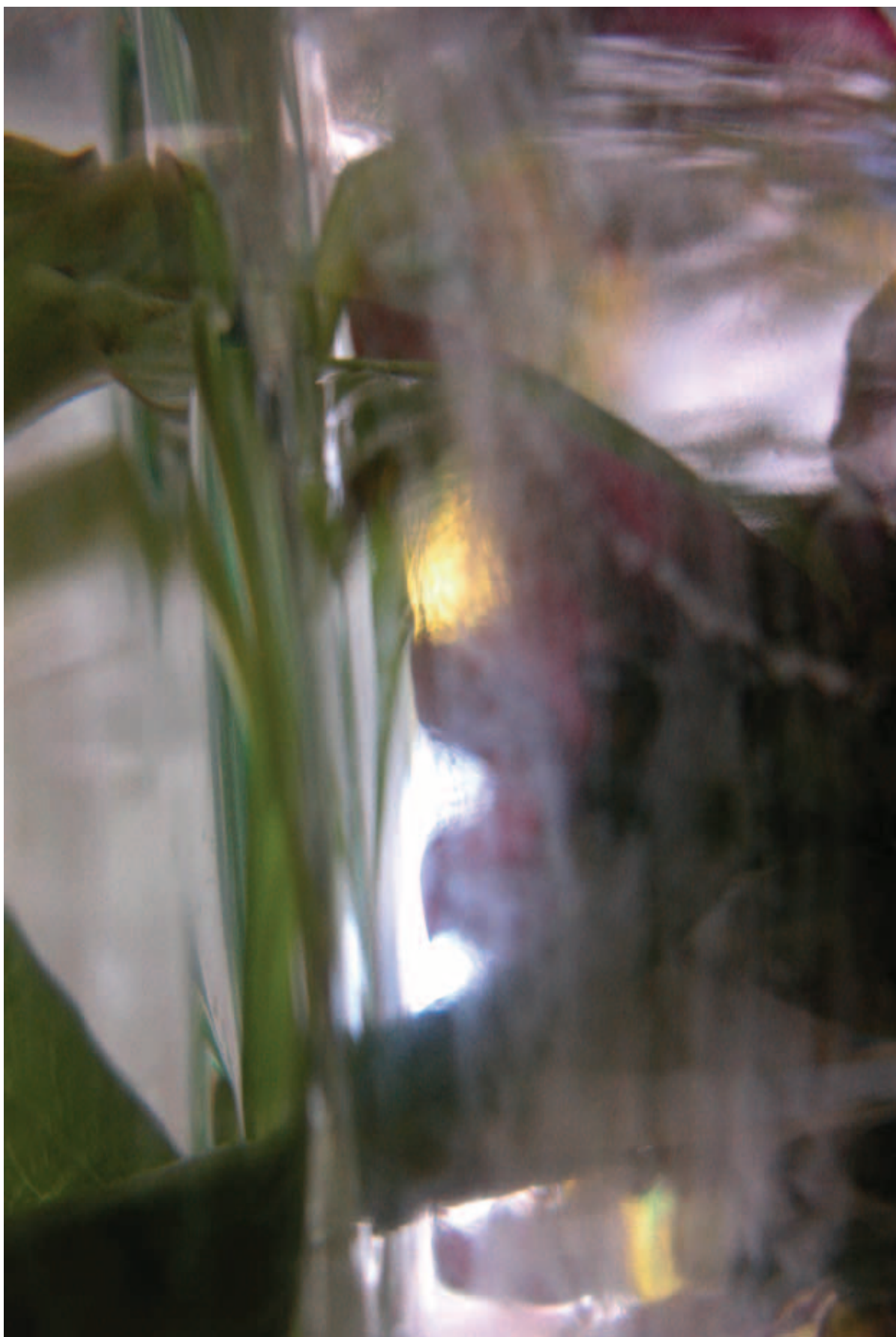

POPOVIC'S LŐRINC, Együtt, 1995, fa, 120x35x25 cm

ARANYI SÁNDOR, Az univerzum könyvtárából – Ezotér '23, 2024, fényfestmény, 70x40 cm; Emlék-Mű-Terv '23, 2025, fényfestmény, 70x40 cm; Ezotér '23, 2025, fényfestmény, 60x35 cm; Ezotér, 2014, fényfestmény, 70x40 cm

ARANYI SÁNDOR, Távozó angyal, 2005, fényfestmény, 90x60 cm

ARANYI SÁNDOR, Örökkön örökké, 2013, fényfestmény, 40x70 cm; Halváz, 2021, fényfestmény, 40x60 cm; Az utolsó kortyom, 2025, fényfestmény, 40x60 cm

ARANYI SÁNDOR, Tájhordó II., 2020, fényfestmény, átmérő 60 cm;
Kajaktúra a Verdon folyón (Tájfalak sorozatból), 2020, fényfestmény, 35x50 cm

ARANYI SÁNDOR, Tájhordó I., 2020, fényfestmény, átmérő 60 cm;
Part-Vonal '21, 2025, fényfestmény, 40x60 cm

**ARANYI SÁNDOR, Reflexió I., 2023, fényfestmény, 50x50 cm;
 A kapu (Dante Pokla), 2021, fényfestmény, 60x60 cm;
 Fény az éjszakában, 2025, fényfestmény, 60x60 cm;
 A Mú-Teremben, 2020, fényfestmény, fotómontázs, 70x70 cm**